

roboty z deviantnymy pidlitkamy. Problemy deviantnoi povedinky: istoriia, teoriia, praktyka / N.Iu.Maksymova // Materialy Vseukrainskoi nauk.-prakt. konf. 25-27 lystopada 2002 / In-t psykholohii im.. H.S.Kostiuka APN Ukrainy; red. S.D.Maksymenko. – K., 2002. – S. 57-61.

4. Melnychenko L.M. Sotsialno-psykholohichna reabilitatsiia ditei iz zony ATO zasobamy art-terapii / L.M.Melnichenko// Aktualni problemy psykholohii: Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H.S.Kostiuka NAPN Ukrainy. – 2016. – Tom XI: Psykholohiia osobystosti. Psykholohichna dopomoha osobystosti. – Vypusk 14. – Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I.Franka, 2016. – S. 91-100.

5. Melnychuk O. B. Intelektualna skladova profesiinoi pidgotovky maibutnykh fakhivtsiv sotsialnoi sfery do roboty z deviantamy / O. B. Melnychuk // Aktualni problemy psykholohii: Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. – 2015. – Tom KhI: Psykholohiia osobystosti. Psykholohichna dopomoha osobystosti. – Vypusk 13. – S.115-125.

6. Teoretyko-metodolohichni zasady psykholohichnoi korektsii osobystosti sotsialno dezadaptovanykh nepovnolitnykh: kolektyvna monohrafiia / [avt. kol.: Maksymova N.Iu., Manilov I.F., Hrys A.M., Tkach B.M., Lytvynchuk L.M., Riabovol T.A., Filonenko L.A., Kharytonov V.A., Skrypnyk D.V., Maksym O.V., Shcherbyna-Pryluka V.M., Perzeke-lalanska M.A.]. – Kirovohrad: «Imeks-LTD», 2012. – 258s.

7. Kholodnaia M.A. Psykholohiia yntellekta. Paradoksy yssledovanyia / Maryna Aleksandrovna Kholodnaia. – 2-e yzd., pererab. y dop. – SPb.: Pyter, 2002. – 272 s.

Відомості про автора

Мельничук Оксана Богданівна, доцент кафедри психосоматики та психологічної реабілітації Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова кандидат психологічних наук, доцент

Melnichuk, Oksana B., Ph.D. in Psychology, Associate Professor, Department of Psychosomatic and Psychological Rehabilitation, Drahomanov National Pedagogical University

E-mail: oxanamelnichuk@ukr.net

УДК 159.922; 316.6

Недибалюк О. С.

СИСТЕМА ДІАГНОСТИКИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ ЗАСУДЖЕНИХ ДО РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ

Недибалюк О.С. Система діагностики соціально-психологічної готовності неповнолітніх засуджених до ресоціалізації. Розглянуто проблему діагностики соціально-психологічної готовності неповнолітніх

засуджених до ресоціалізації. Показано, що соціально-психологічна готовність неповнолітніх засуджених до ресоціалізації відрізняється від готовності до професійної діяльності. Визначено, що соціально-психологічна готовність неповнолітніх засуджених до ресоціалізації це суб'єктивне переживання наміру зміни свого життя. Доведено, що соціально-психологічна готовність залежить від рівня розвитку самосвідомості, обізнаності щодо шляхів самореалізації, сформованості соціальних навичок та стратегій асертивної поведінки. Побудовано особистісні профілі неповнолітніх засуджених з різними рівнями соціально-психологічної готовності до ресоціалізації. Розроблено систему діагностики визначення соціально-психологічної готовності неповнолітніх засуджених до ресоціалізації.

Ключові слова: соціально-психологічна готовність, неповнолітні засуджені, суб'єктність, цілепокладання, рефлексія, асертивна поведінка, комунікативна обізнаність, особистісний профіль.

Недѣбалюк Е.С. Система диагностики социально-психологической готовности несовершеннолетних осужденных к ресоциализации.

Рассмотрена проблема диагностики социально-психологической готовности несовершеннолетних осужденных к ресоциализации. Показано, что социально-психологическая готовность несовершеннолетних осужденных к ресоциализации отличается от готовности к профессиональной деятельности. Определено, что социально-психологическая готовность несовершеннолетних осужденных к ресоциализации это субъективное переживание намерения изменить свою жизнь. Доказано, что социально-психологическая готовность зависит от уровня развития самосознания, осведомленности о путях самореализации, сформированности социальных навыков и стратегий асертивного поведения. Построено личностные профили несовершеннолетних осужденных с различными уровнями социально-психологической готовности к ресоциализации. Разработана система диагностики определения социально-психологической готовности несовершеннолетних осужденных к ресоциализации.

Ключевые слова: социально-психологическая готовность, несовершеннолетние осужденные, субъектность, целеполагание, рефлексия, асертивное поведение, коммуникативная осведомленность, личностный профиль.

Постановка проблеми. Основним завданням системи виконання покарань є ресоціалізація неповнолітніх засуджених. В установах пенітенціарної служби проводяться безліч заходів щодо ресоціалізації неповнолітніх засуджених, але це не завжди ефективно. Проблема полягає в тому, що не з'ясовано наявність у

підлітка соціально-психологічної готовності до ресоціалізації. Але визначення соціально-психологічної готовності неповнолітнього засудженого до ресоціалізації впливає на процес адаптації підлітка до умов суспільства і на прогноз його подальшого життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах виховних колоній прогноз поведінки засудженого визначається відповідно злочину, який здійснив засуджений. Дослідники вважають, що критеріями готовності неповнолітнього засудженого до звільнення є наявність освіти, навичок спілкування, гарної поведінки під час відбування покарання, активної участі в соціально-корисних заходах та інше [1, 3]. В.О. Коновалова, В.Ю. Шепітько виділяють основні напрями підготовки засудженого до життя на волі, як психологічну готовність до звільнення: правовий аспект, психологічний, соціальний, професійний, освітній, медичний, оздоровчий [5]. В літературі поняття психологічної готовності розглядається в різних аспектах. З точки зору особистісного підходу, готовність трактується як особистісне утворення, інтегративна стійка характеристика особистості. Психологічна готовність включає в себе з однієї сторони запас умінь і навичок; з іншої – риси особистості: переконання, здібності, інтереси, працездатність, моральні переконання особистості [2, 4]. В нашому дослідженні готовність розглядається як стан особистості. Соціально-психологічна готовність до ресоціалізації – це суб'єктивне переживання наміру зміни свого життя; стан актуалізації ресоціалізаційного потенціалу неповнолітніх засуджених. В стані „готовності” підліток знаходиться тоді, коли він стикається з ситуацією, яка потребує рішення [8].

В наших попередніх дослідженнях було визначено основні компоненти соціально-психологічної готовності неповнолітніх засуджених до ресоціалізації: особистісний, компонент соціальної компетентності, поведінковий. Наше дослідження показало, що особистісний компонент має складові: індивідуально-типологічні особливості особистості, мотивація, самосвідомість (суб'єктність, цілепокладання, рефлексія). Ефективність ресоціалізаційних впливів на засудженого буде вищою, якщо визначити, чи може засуджений постановити обґрунтовані і практично досяжні цілі, чи може брати відповідальність за власні вчинки, аналізувати їх, відчувати, що він може впливати на подальші події свого життя. Відомо, що рушійною силою поведінки людини є мотивація, тому необхідно визначити особливості мотиваційної сфери особистості засудженого. Отже, потрібно визначити ціннісні орієнтації засудженого, так як вони суттєво впливають на модальність змістовного аспекту мотиваційної сфери особистості.

Компонент соціальної компетентності соціально-психологічної готовності неповнолітніх засуджених до ресоціалізації включає такі підкомпоненти: комунікативну обізнаність (встановлення та продовження контакту, уміння надавати та приймати допомогу), асертивна поведінка (в ситуаціях справедливої

та не справедливої критики, провокуючої поведінки, в ситуації зіткнення з перешкодою), обізнаність щодо шляхів самореалізації (уявлення про свою продуктивну діяльність, уміння позиціонувати себе як людину, яка хоче і вміє працювати). Поведінковий компонент соціально-психологічної готовності до ресоціалізації включає особливості стосунків засудженого з однолітками, з персоналом, їх поведінка та діяльність під час перебування у виховній колонії, родинні зв'язки [7].

Мета дослідження – розробити систему діагностики соціально-психологічної готовності неповнолітніх засуджених до ресоціалізації.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. В ході емпіричного дослідження брали участь 200 осіб. Число досліджуваних складало 50 підлітків чоловічої статі Прилуцької виховної колонії управління ДПСУ в Чернігівській області. З метою апробації авторських методик, а також для порівняння з неповнолітніми засудженими проводилося дослідження неповнолітніх загальноосвітніх шкіл № 1, № 5, № 10 м. Прилук (120 осіб). В ході апробації системи діагностики брали участь 30 неповнолітніх засуджених Прилуцької виховної колонії управління ДПСУ в Чернігівській області. В якості експертів взяли участь шість працівників виховної колонії (психологи, вихователі, начальники відділів).

Дослідження складалося з двох етапів:

1 етап – організація та здійснення емпіричного дослідження соціально-психологічної готовності неповнолітніх засуджених до ресоціалізації.

2 етап – розробка та апробація системи діагностики визначення рівня соціально-психологічної готовності неповнолітніх засуджених до ресоціалізації.

В роботі з неповнолітніми засудженими потрібно зважати на індивідуально-типологічні особливості особистості (використовувався характерологічний опитувальник К. Леонгарда). Для дослідження особистісного компоненту були використані такі методи дослідження: мотиваційний тест (Хекхаузен); метод наративу (О.М. Назарук); інтегративна напівпроективна методика „Лінія життя” (Н.Ю. Максимова); авторська методика – твір „Мій звичайний день через 10 років”; авторська методика визначення спрямованості особистості неповнолітніх засуджених (на основі методик вивчення цінностей особистості Ш. Шварца та діагностики потребнісно – мотиваційної сфери особистості О.Ф. Потьомкіної).

Дослідження компоненту соціальної компетентності відбувалося за методиками: авторська методика „Резюме”; авторський опитувальник визначення соціальних навичок.

Дослідження поведінкового компоненту відбувалося за допомогою методу експертів, експериментальної бесіди з засудженим.

Результати дослідження показали, що 80% неповнолітніх злочинців мають психічні аномалії, тому визначення акцентуацій характеру засуджених не варто

вводити в систему діагностики соціально-психологічної готовності засуджених до ресоціалізації. Йдеться не про граничні аномалії, тобто такі відхилення в розвитку психіки, що не перешкоджають неповнолітньому бути відповідальним за свої вчинки [6]. Їх треба враховувати при розробці індивідуальної програми корекції неповнолітнього засудженого. Якщо підліток буде розуміти, аналізувати свої слабкі сторони, він зможе контролювати свою поведінку.

Вивчення динамічного аспекту мотивації неповнолітніх показало, що у всіх засуджених відсутня мотивація досягнення. Тому цей показник не є референтним в порівнянні із змістовним аспектом мотивації. Змістовний аспект мотивації пов'язаний з ціннісними орієнтаціями неповнолітніх правопорушників. Визначення цінностей неповнолітніх засуджених через застосування самооціночних методів не дали достовірного результату. Ми не впевнені, чи дійсно засуджений має таку думку, чи може спрацьовує фактор соціальної бажаності.

Показники поведінкового компоненту не ввійшли до системи прогностичної діагностики. Оскільки це є експертною оцінкою особливостей стосунків засудженого з однолітками, з персоналом, родиною.

Отже, не всі показники компонентів соціально-психологічної готовності неповнолітніх засуджених до ресоціалізації є інформативними. Для системи діагностики соціально-психологічної готовності використовувалися показники, результати за якими були статистично достовірними: рівень суб'єктності, рефлексії, цілепокладання (t St. – 5.5740, рівень значимості $p < 0.05$), поінформованість щодо професійної діяльності (t St. – 5.5877, рівень значимості $p < 0.05$), соціальні навички (t St. – 2.572, рівень значимості $p < 0.05$), асертивна поведінка (t St. – 2.8775, рівень значимості $p < 0.05$) [7].

Розглянемо схематичне зображення соціально-психологічної готовності неповнолітніх засуджених до ресоціалізації (рис. 1). На рисунку зображено основні показники соціально-психологічної готовності у вигляді шести циліндрів, які нашаровуються один на один, мають певну послідовність та висоту. Висота циліндрів відповідає їх значущості для визначення соціально-психологічної готовності неповнолітніх засуджених до ресоціалізації.

На нашу думку, соціально-психологічна готовність неповнолітніх засуджених до ресоціалізації виникає за умови актуалізації високого рівня суб'єктності та рефлексії. Ці показники є основними, базовими складовими соціально-психологічної готовності. Оскільки завдяки рефлексії людина має можливість спостерігати за собою з боку і бачити себе очима людей, які його оточують. Це будь-які наміри особистості, спрямовані на самоаналіз. Вони можуть проявлятися в оцінці своїх вчинків, думок і подій, що відбуваються. В результаті самоаналізу людина змінюється і самовдосконалюється. Поняття суб'єктності пов'язане з володінням певними здібностями: самостійністю, здібністю ставити цілі і досягати поставлених цілей, відповідальністю, ініціативністю, які необхідні неповнолітнім

засудженим. Якщо підліток має низькі показники за цими параметрами, то соціально-психологічна готовність неповнолітніх засуджених до ресоціалізації буде низькою. Наприклад, ефективність заходів, що стосуються комунікативної компетентності буде низькою, якщо засуджений не бачить себе творцем свого життя, не аналізує свою поведінку та події, які відбуваються в його житті. В такій ситуації неповнолітні засуджені комунікативні навички можуть використовувати в асоціальній діяльності.

Відповідно до визначених вище основних показників соціально-психологічної готовності неповнолітніх засуджених до ресоціалізації система діагностики включала такі методики: метод наративу (О.М. Назарук); інтегративна напівпроективна методика „Лінія життя” (Н.Ю. Максимова); модифікований нами тест комунікативних умінь Л. Міхельсона; модифікована нами методика визначення реакції на фрустрацію С. Розенцвейга; авторська методика „Резюме”; метод експериментальної бесіди [10]. За кожним параметром засуджений міг набрати певну кількість балів. Модифікований тест комунікативних умінь Л. Міхельсона складається з 11 ситуацій, включає такі блоки: уміння вступити в контакт з іншою людиною; уміння звернутися з проханням; уміння відповісти відмовою на чуже прохання; уміння проявити підтримку, співчуття; уміння самому приймати підтримку зі сторони іншої людини. Модифікована методика визначення реакції на фрустрацію С. Розенцвейга складається з 12 картинок, включає такі блоки: реакція на справедливу критику, не справедливу критику, провокуючу поведінку, поведінка в ситуації перешкоди. Інструкція аналогічна оригіналу. На нашу думку ситуації методики максимально наближені до спілкування в соціумі і неповнолітній може зіткнутися з ними після звільнення.

Процедура проведення діагностики складається з двох основних етапів: груповий та індивідуальний. Спершу опитування проходить в групі (по 10 осіб). Процедура діагностики починається з презентації психолога. Вона має бути така, щоб засуджені не відчували дискомфорту і напруги у спілкуванні з психологом, для створення мотивації до роботи.

Груповий етап включав три завдання, які займали 45-50 хв: 1) модифікований тест комунікативних умінь Л. Міхельсона; 2) методика „Резюме”; 3) метод наративу О. Назарук. Індивідуальна робота, яка тривала 45-50 хв, включала виконання двох методик: 1) модифікована методика визначення реакції на фрустрацію С. Розенцвейга; 2) методика „Лінія життя”.

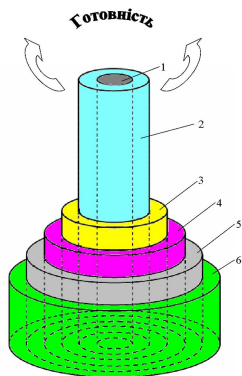

Рис. 1. Соціально-психологічна готовність неповнолітніх засуджених до ресоціалізації: 1 – суб'єктність; 2 – рефлексія; 3 – цілепокладання; 4 – асертивна поведінка; 5 – комунікативна обізнаність; 6 – обізнаність щодо шляхів самореалізації

В ході виконання методики „Лінія життя” досліджуваного розпитують по темам, які зазначені в бесіді. Експериментальна бесіда включає такі теми: інтереси; ставлення до навчання (рівень навчання, успішність); ціннісні орієнтації; ставлення до себе; життєві плани; стосунки з найближчим соціальним оточенням; ставлення до своєї поведінки. Потрібно звернути увагу, що неповнолітні засуджені схильні давати соціально схвалювані відповіді на окремі запитання. Щоб запобігти цьому потрібно застосовувати непрямі запитання.

Завдяки проведеній діагностиці підлітків було побудовано профілі особистості засуджених.

Розглянемо профіль засуджених, які мають високий рівень соціально-психологічної готовності до ресоціалізації (рис. 2).

Високий рівень соціально-психологічної готовності до ресоціалізації мають троє неповнолітніх засуджених. Висновки експертів, щодо поведінкових проявів засуджених відповідають індивідуальному профілю. Вони говорять, що Артем відповідальний, цілеспрямований, хоче сподобатися, працьовитий. Його злочин був викликаний наміром довести старшим товаришам, що він може пограбувати людину. Метою Артема було потрапити до них в компанію. Це означає, що причиною злочину була неадекватна самореалізація. На нашу думку, йому не потрібно проводити тренінги асертивності чи комунікативної обізнаності, проблема полягає у його ціннісних орієнтаціях. У порівнянні з Артемом, Олександр має нижчий рівень суб'єктності та асертивної поведінки. При цьому має вищий рівень комунікативної обізнаності.

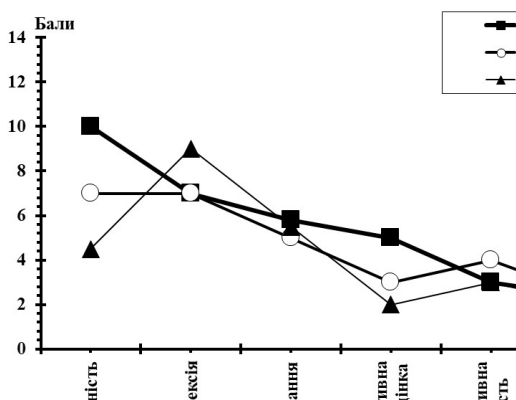

Рис. 2. Профілі особистості засуджених, які мають високий рівень соціально-психологічної готовності до ресоціалізації

У порівнянні з іншими, Сергій має нижчий рівень суб'єктності та асертивної поведінки, але в нього вищий рівень рефлексії. Відомо, що він раніше вживав наркотичні речовини. Такі показники виявляються у поведінці засудженого, що співпадають з думкою експертів: не може довести справу до кінця, підкоряється іншим, але при цьому розсудливий. Отже, індивідуальний профіль особистості засуджених показує над якими особистісними характеристиками потрібно працювати.

Розглянемо типові профілі засуджених, які мають середній, нижче середнього та низький рівень соціально-психологічної готовності до ресоціалізації (рис. 3).

Середній рівень соціально-психологічної готовності до ресоціалізації мають 11 неповнолітніх засуджених. Експертна оцінка співпадає з профілями засуджених. Вони говорять, що майже всім засудженим цього рівня важко протистояти негативному впливу, вони «пливуть за течією». Більшість неповнолітніх можуть поставити цілі, але вони носять більше характер бажань. Неповнолітні засуджені середнього рівня соціально-психологічної готовності мають досить високий рівень обізнаності щодо шляхів самореалізації.

Нижче середнього рівень соціально-психологічної готовності до ресоціалізації мають 13 неповнолітніх засуджених. У багатьох засуджених цього рівня бали вищі за рахунок обізнаності щодо шляхів самореалізації. Четверо засуджених мають високий рівень комунікативної обізнаності, але вони їх використовували в асоціальних цілях.

Низький рівень соціально-психологічної готовності до ресоціалізації мають 3 неповнолітніх засуджених. Висновки експертів, щодо поведінкових проявів засуджених відповідають індивідуальному профілю. Експерти говорять, що ці

засуджені вживали наркотичні засоби, мають провокуючу поведінку, часто виступають ініціаторами конфліктів. Ведуть себе безвідповідально і мають порушення поведінки (пішов без дозволу, не дотримується режиму, приховує правду). В роботі завжди шукають вигоду для себе.

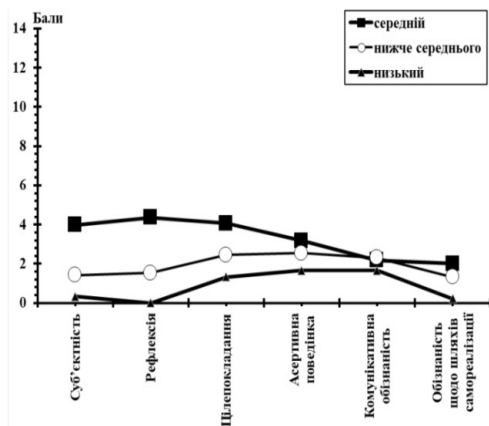

Рис. 3. Усереднений профілі особистості засуджених, які мають середній, нижче середнього та низький рівень соціально-психологічної готовності до ресоціалізації

Наші результати дослідження підтвердили, що вид злочину не пов'язаний з особистісними якостями неповнолітніх засуджених. Розглянемо діаграму, де відображені види злочинів неповнолітніх засуджених в залежності від рівня соціально-психологічної готовності до ресоціалізації (рис. 4).

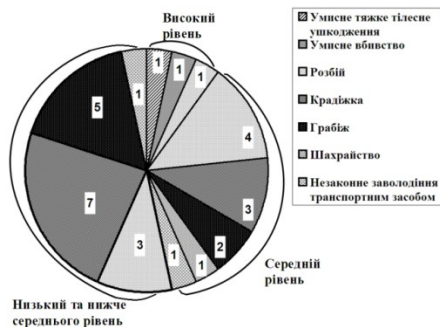

Рис. 4. Види злочинів неповнолітніх засуджених в залежності від рівня соціально-психологічної готовності до ресоціалізації

Зважаючи на те, що не можна класифікувати неповнолітніх засуджених

відповідно до вчиненого злочину і відповідно до цього підбирати програму ресоціалізації.

Висновки. Соціально-психологічна готовність неповнолітніх засуджених до ресоціалізації – це суб'єктивне переживання наміру зміни свого життя. Показниками соціально-психологічної готовності неповнолітніх засуджених до ресоціалізації є рівень розвитку суб'єктності, рефлексії, сформованості функції цілепокладання, обізнаність щодо шляхів самореалізації, наявності соціальних навичок, засвоєння стратегії асертивної поведінки. На основі цих показників розроблено систему діагностики соціально-психологічної готовності неповнолітніх засуджених до ресоціалізації.

Соціально-психологічні характеристики особистості зумовлюють наявність у неповнолітнього соціально-психологічної готовності до ресоціалізації. Отже, вид злочину суттєво не впливає на наявні особистісні якості неповнолітніх засуджених.

На основі діагностичних показників, що відображають ступінь готовності неповнолітніх засуджених до ресоціалізації, зображено індивідуальні профілі засуджених, які можливо використати при вирішенні питання про умовно-дострокове звільнення. Крім того, на основі цих профілей можна розробити індивідуальну програму психокорекційного впливу на неповнолітніх засуджених в виховній колонії, відстежити якісні зміни в особистості засудженого під час процесу ресоціалізації в умовах виховних колоній.

Nedybaliuk, O.S. System of diagnostics of socio-psychological readiness of juvenile convicts for resocialization. *The problem of diagnostic the socio-psychological readiness of juvenile convicts for resocialization is considered. It is shown that the socio-psychological readiness of juvenile convicts for resocialization differs from readiness for professional activity. The socio-psychological readiness of juvenile convicts for resocialization is a subjective experience of intentions to change their lives. The personality component of the socio-psychological readiness of juvenile convicts for resocialization consists of: individual-typological peculiarities of the personality, motivation, self-consciousness. The component of social competence of socio-psychological readiness for resocialization includes: communicative awareness, assertive behavior, awareness of ways of self-realization. Behavioral component of socio-psychological readiness for resocialization includes features of relations of convicted with peers, with personnel, their behavior and activities during stay in correctional colony, family ties. It is proved that socio-psychological readiness depends on the level of development of self-consciousness, awareness of ways of self-realization, communicative awareness and strategies of assertive behavior. Personality profiles of juvenile convicts with different levels of socio- psychological readiness for resocialization are constructed. On the basis of these profiles it is possible to develop an individual program of psycho-corrective influence on juvenile*

convicts in the correctional colony, to trace qualitative changes in the personality of the convicted person during the process of resocialization in conditions of correctional colonies. A system of diagnostic the socio-psychological readiness of juvenile convicts for resocialization is developed.

Keywords: *socio-psychological readiness, juvenile convicts, subjectivity, goal-setting, reflection, assertive behavior, communicative awareness, personality profile.*

Список використаних джерел

1. Беца О.В. Постпенітенціарний патронаж (Соціальна адаптація осіб, які відбули кримінальні покарання) [Текст] / О.В. Беца, Т.В. Кушнірова // – К.: ТОВ „МП Леся”. – 2014. – 259 с.

2. Дьяченко М.И. Психологические проблемы готовности к деятельности [Текст] / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович // Мн.: Изд-во БГУ. – 1976. – 176 с.

3. Калюжний І.М. Сім'я як головний фактор у ресоціалізації неповнолітніх засуджених [Текст] / І.М. Калюжний // Матеріали Всеукр. студ. наук.-практ. конф. „Соціальна педагогіка: виклики XXI століття”, 4 квітня 2014 р., м. Луганськ. – Луганськ: ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”. – 2014. – Ч. 1. – 268 с.

4. Кондрашова Л.В. Соціально-педагогічні основи профілактичної роботи з учнями «групи ризику» [Текст] / Л.В. Кондрашова // Педагогіка вищої та середньої школи: Збірник наукових праць. – Гол. ред. – проф. В.К. Буряк – Кривий Ріг: КДПУ. – 2007. – Вип. 17. – С. 265–274.

5. [Коновалова В.О. Юридическая психология \[Текст\] / В.О. Коновалова, В.Ю. Шепитько // Учебник: 2-е изд., перераб. и доп. – Х: Право. – 2008. – 240 с.](#)

6. Максимова Н.Ю. Психологія девіантної поведінки [Текст] / Н.Ю. Максимова // Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Либідь. – 2011. – 520 с.

7. Недибалюк О.С. Визначення ресоціалізаційного потенціалу неповнолітніх засуджених [Текст] / О.С. Недибалюк // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України: Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. – 2015. – Том. XI. – Випуск 13. – С.160-170.

8. Недибалюк О.С. Система прогностичної діагностики соціально-психологічної готовності неповнолітніх засуджених до ресоціалізації [Текст] / О.С. Недибалюк // Кримінально-виконавча політика України та Європейського Союзу: розвиток та інтеграція: зб. Матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 27 листопада 2015 р.). – К.: Ін-т крим.-викон. служби. – 2015. – С.555-558

Список використаних джерел

1. Betsa O.V. Postpenitentsiarnyi patronazh (Sotsialna adaptatsiia osib, yaki vidbulu kryminalni pokarannia) [Tekst] / O.V. Betsa, T.V. Kushnirova // – K.: TOV „MP Lesia”. – 2014. – 259 s.

2. Diachenko M.Y. Psykholohycheskye problemy hotovnosti k deiatelnosti [Tekst]

/ M.Y. Diachenko, L.A. Kandybovych // Mn.: Yzd-vo BHU. – 1976. – 176 s.

3. Kaliuzhnyi I.M. Sim'ia yak holovnyi faktor u resotsializatsii nepovnitelnykh zasudzhennykh [Tekst] / I.M. Kaliuzhnyi // Materialy Vseukr. stud. nauk.-prakt. konf. „Sotsialna pedahohika: vykylyky KhKhI stolittia”, 4 kvitnia 2014 r., m. Luhansk. – Luhansk: DZ „LNU imeni Tarasa Shevchenka”. – 2014. – Ch. 1. – 268 s.

4. Kondrashova L.V. Sotsialno-pedahohichni osnovy profilaktychnoi roboty z uchniamy «hrupy ryzyku» [Tekst] / L.V. Kondrashova // Pedahohika vyshchoi ta serednoi shkoly: Zbirnyk naukovykh prats. – Hol. red. – prof. V.K. Buriak – Kryvyi Rih: KDPU. – 2007. – Vyp. 17. – S. 265–274.

5. Konovalova V.O. Yurydycheskaia psykholohiia [Tekst] / V.O. Konovalova, V.Iu. Shepytko // Uchebnyk: 2-e yzd., pererab. y dop. – X: Pravo. – 2008. – 240 s.

6. Maksymova N.Iu. Psykholohiia deviantnoi povedinky [Tekst] / N.Iu. Maksymova // Navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv. – K.: Lybid. – 2011. – 520 s.

7. Nedybaliuk O.S. Vyznachennia resotsializatsiinoho potentsialu nepovnitelnykh zasudzhennykh [Tekst] / O.S. Nedybaliuk // Aktualni problemy psykholohii: Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy: Psykholohiia osobystosti. Psykholohichna dopomoha osobystosti. – 2015. – Tom. KhI. – Vypusk 13. – S.160-170.

8. Nedybaliuk O.S. Systema prohnostychnoi diahnostryky sotsialno-psykholohichnoi hotovnosti nepovnitelnykh zasudzhennykh do resotsializatsii [Tekst] / O.S. Nedybaliuk // Kryminalno-vykonavcha polityka Ukrainy ta Yevropeiskoho Soiuzu: rozvytok ta intehratsiia: zb. Materialiv mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 27 lystopada 2015 r.). – K.: In-t krym.-vykon. sluzhby. – 2015. – S.555-558.

Відомості про автора

Недибалуєк Олена Сергіївна, аспірантка, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Україна

Nedybaliuk, Olena S., postgraduate student, Taras Shevchenko National University of Kyiv

E-mail: elena.kiev89@gmail.com

УДК 159.53

Павлюк М.М

ДОСВІД ВИВЧЕННЯ ПОНЯТЬ СВОБОДА ТА САМОСТІЙНІСТЬ У ЗАРУБІЖНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Павлюк М.М. Досвід вивчення понять свобода та самостійність у зарубіжних дослідженнях. У статті розглянуто основні підходи до вивчення